

BİLDİRGENİN 75. YILINDA İNSAN HAKLARI SORUNLARI TARTIŞILDI

10 Aralık 1948’de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 75. yıldönümü dolayısıyla, 11 Aralık 2023 tarihinde, Maltepe Üniversitesi’nde bir toplantı gerçekleştirildi. Bu toplantıda, Prof. Dr. Betül Çotuksöken “Bildirgenin 75. yılında İnsan Hakları” başlıklı bir konuşma yaptı ve “İnsan Hakları Eğitiminin Görmeyi Sağladıkları” konulu bir yuvarlak masa düzenlendi. Arş. Gör. Dr. Elif Dilan Kara’nın moderatörlüğünde yapılan bu yuvarlak masaya “İnsan Hakları Yüksek Lisans Programı” mezunlarından ve öğrencilerinden Gökçe Çobansoy, Hatice Bayam Yıldırım, Doç. Dr. Aziz Ahmad Hamidi, Mert Öztürk ve Damla Sabiha Varol katıldı.

HABER: *Elif Şahin Hamidi*

Prof. Dr. Betül Çotuksöken: “Henüz alınacak yol çok uzun görünüyor”

Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Felsefe Bölümü Öğretim Üyesi **Prof. Dr. Betül Çotuksöken**, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 75. yılında insan hakları bağlamında dünya ve Türkiye ölçeğinde nerede olduğumuzu olabildigince anlamaya çalışmanın temel bir ödev olduğunu söyleyerek başladığı konuşmasında, 10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin “Başlangıç”ındaki ifadelerle yer vererek şunları ifade etti: “Bildirgenin ilanından bu yana geçen zamanda ve sonuçta geldiğimiz noktada ortaya konulanların henüz büyük ölçüde sözel düzeyde kaldığına tanık oluyoruz. Söylemekle, yazmakla yapmak arasında henüz derin bir uçurumun olduğunu açıkça görüyoruz. İnsan haklarının davranışlarımıza, eylemlerimize, ilişkilerimize kılavuzluk etmede biz insanların, bireylerin, kişilerin, yurttaşların, ağdaşların pek de istekli olmadıklarını, bu konuda henüz özenli bir biçimde düşünmediklerini, özenli bir biçimde eylemde bulunmadıklarını somut olarak görüyoruz. Zaman zaman kimi ülkeler ölçeğinde hatta etkin bir biçimde eyleme geçiş var; ancak henüz alınacak yol çok uzun görünüyor”.

Oluşturulan belgeleri, bildirge ve sözleşmeleri imzalamak bakımından ülkemizde de insan haklarıyla ilgili olarak önemli adımlar atıldığının altını çizen Çotuksöken, tüm çabalara karşın, insan hakları konusunda durumun istendiği ya da amaçlandığı gibi olmadığını belirtti: “Neredeyse modern öncesi dönemi anımsatırcasına, salgınların, doğal afetlerin, yerinden edilmelerin, göçlerin, savaşların kol gezdiği, insanların ve özellikle karar vericilerin, kamuyu taşıyanların öngörüsüzlükleri, eşitsizlikler, çeşitli şekillerde ortaya çıkan yoksulluklar çerçevesinde dünyamızda insan hakları karnemizin oldukça zayıf olduğu, insanlar arasında sağlıklı bir dayanışmanın ve özellikle adaletin sağlanmadığı görülmektedir”.

“Tüm dünya halkları olarak daha istekli, daha kararlı olmalıyız”

“Yapmamız gereken çok iş, yürümemiz gereken çok uzun yollar var” diyen Çotuksöken sözlerini şöyle sürdürdü: “Bu bağlamda da insan hakları konusunda SES’e ihtiyacımız var: Sistemli-Etkili-Sürekli bir eğitime çok erken yaşlardan, aile ortamından başlamak üzere çok ama çok ihtiyacımız var. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinin 100. yılına doğru yol alırken hepimiz durup düşünmeliyiz, özellikle de son derece önemli olan sürdürülebilir hedeflere ulaşmada romantizmi aşp, insan hakları bilgisine dayalı olmak üzere işbirliği yapmalıyız ve gerçekçi bilgi yollarında ilerlemeliyiz. Birleşmiş Milletlerin kendine çeki düzen vermesi bakımından da tüm dünya halkları olarak daha istekli, daha kararlı olmalıyız”.

“Teknoloji kendi etik sorunlarımıza ayna tutuyor”

On beş yılı aşkın bir süredir teknoloji ve insan hakları ile ilgili çalışmalar yürüten hukukçu **Gökçe Çobansoy**, yapay zekâ ve nöroteknolojilerin, birçok insanî soruna yenilikçi çözümler sunsa da, bunların insan hakları üzerindeki risklerini de göz ardı etmemek gerektiğini vurguladı: “Teknoloji, insan haklarının korunması ve geliştirilmesi için büyük bir fırsat sunarken, aynı zamanda yeni zorlukları da beraberinde getiriyor. Teknolojinin kendi etik sorunlarımıza ayna tuttuğunu ve onları daha da büyüterek karşımıza getirdiğini asla unutmamamız gerekiyor. Dolayısıyla hem olanakları görmek ve değerlendirmek hem de riskleri fark edip önlem alabilmek, insan haklarının bilgisine sahip olmadan pek mümkün görünmüyor. Bu nedenle belki de hiç olmadığı kadar insan hakları eğitimine önem vermemiz ve bu kavrama sıkı sıkıya sarılmamız gereken zamanlara geldik. İnsan haklarının bilgisinin kazandırılması, ‘insan hakları nedir ve nasıl korunur?’ sorularının bilgisel yanıtlarının verilmesinin sağlanması, bu farkındalığın oluşturulması oldukça önemli”.

“Tıp fakültelerindeki eğitimde revizyona gidilmesi şart”

Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Uzmanı **Doç. Dr. Aziz Ahmad Hamidi**, insan hakları bilgisine sahip olmayan hekimlerin karşılaştıkları sorunlara dikkat çekerek şunları söyledi: “Eğer hekim, insan hakları bilgisine, değer bilgisine ve doğru değerlendirme bilgisine sahip değilse, ‘insan onuru’ kavramının açık bilgisine sahip değilse insan haklarının muamele etme ve muamele görme ilkeleri olduğunu bilmez, bilemez. Sadece başkalarının yaptığı ihlalleri görür. Ya da sadece kendisine yapılan bir ihlali görür. Kimi zaman da hekim, insan hakları ihlalinin olduğu bir durumla karşı karşıya olduğunu bilse bile değer yargıları, önyargılar, ideolojiler, ezberler eyleminin belirleyicisi olur ve bilfiil kendisi hak ihlali yapar”. Meslek etiklerinin, sorunları çözmeye yetmeyeceğinin altını da çizen Hamidi “İoanna Kuçuradi’nin hep vurguladığı gibi ‘insanlar istenen normlara göre davranmaya zorlanabilir, ama etik davranmaya zorlanamazlar’. Hekim, memurluk normlarına ya da meslek etik ilkelerine göre davranmaya zorlanabilir, ancak etik davranması için felsefî etik bilgiye, insan hakları bilgisine sahip olması gerekir. Dolayısıyla tıp fakültelerinde felsefî etik temelli insan hakları eğitimine ihtiyaç var. Tıp fakültelerindeki eğitimde revizyona gidilmesi şart: Hastalık odaklı değil, insan odaklı bir eğitim hedeflenmeli. Bunun yolu da felsefî etik temellere dayalı insan hakları eğitiminden geçiyor” dedi.

“Günümüz hukuku ‘kural, kuraldır’ der, bundan ileriye gitmez”

Hukukçu **Mert Özsoy**, neden insan hakları bilgisine ihtiyaç olduğunu ve bu bilginin neyi değiştireceğini cevaplamaya çalıştı ve şunları ifade etti: “Hukuk fakültelerinde seçmeli bir dersten ibaret olan insan hakları, her zaman sözleşmeler üzerinden, temel kavramlar olan insan ve insan onuru gibi kavramlardan uzak, önlemenin değil, tazminat yoluyla gidermeyi öne çıkaran bir eğitimle anlatılmaktadır. Bu nedenle, felsefî temellere dayalı insan hakları yüksek lisans eğitiminin, önceden öğrendiğim şeyleri kısmen yıkarak yeniden öğrenmemi sağladığını, kısmen de öğrendiğim ama temeli olmayan bu bilgileri temellendirmeme yardımcı olduğunu görebiliyorum. Bence felsefî temelli insan hakları eğitiminin en önemli noktası da budur. Günümüz hukuku kural, kuraldır der, bundan ileriye gitmez, fakat bazı sorunlarımız var ve bu sorulara cevap vermemiz gerekiyor: hem insan hakları savunucuları olarak hem de insanlar olarak”.

“Çocukların eğitim hakkını düşünmeyi öncelemeye başladım”

Anaokulu öğretmeni **Hatice Bayam Yıldırım**, insan hakları eğitiminin meslekî farkındalığın yanı sıra çocuğa/çocuklara bakışında ve çevresine etki etme bağlamında bir farkındalık da sağladığını belirterek şöyle konuştu: “İnsan hakları eğitimi aldıktan sonra gerçekleştirdiğim eylemlerde hep çocukların eğitim hakkını düşünmeyi öncelemeye başladım. Çevremdeki zümrelerim ile konuşurken ‘bunu çocuğun eğitim hakkı bağlamında da düşünmemiz gerek’ kalıbını içeren çok fazla cümleler kurmaya ve buna yönelik eylemlerde bulunmaya başladım.

Bir süre sonra onları bu bağlamda etkilediğimi, onların konuşmalarında ve uygulamalarında da çocuğun eğitim hakkını öncelemeye yönelik tutumların gelişmeye başladığını gözlemledim. Buna benzer bir durumu velilerimle de yaşadım. Okul öncesi eğitim kademesi, zorunlu eğitim kapsamında olmadığı için çocuklar sık sık devamsızlık yapmakta ve okula çoğunlukla zamanında getirilmemektedir. Bu bağlamda üç yıldır bana gelen sınıflarda veli toplantılarında, çocuğun eğitim ve oyun hakkına sıklıkla yer vermekteyim. Bunun sonucunda velilerin bu konuda daha bilinçli olduğunu, çocukların zamanında getirildiğini, sağlık sorunları haricinde devamsızlık yapılmadığını söyleyebilirim”.

“İnsanın yapısını anlamakta bir yol yordam kazandırdı”

Felsefe öğretmeni **Damla Sabiha Varol** ise, insan hakları ve felsefe arasındaki ilişkiye dikkat çekti: “İnsan hakları alanında yüksek lisans yapmadan önce, insan haklarıyla felsefe arasındaki ilişkiyle ilgili bir fikrim olsa da, bu eğitim sürecinde felsefi antropoloji yaklaşımını temele alan bakış açısıyla günümüzün insan hakları problemlerine bakmak, bu problemleri fark ederken ve değerlendirirken temel hakları belirlemede yeterince düşünmediğim ölçütler üzerine yoğunlaşmamı sağladı. İnsanın nasıl bir varlık olduğu üzerine kafa yorsam da, hatta günümüzde insanın yapısını anlamakta, benim çok önemli bulduğum sinirbilimdeki gelişmelere ve sinirbilimle felsefe arasındaki disiplinlerarası ilişkinin ürünlerine meraklı olsam da bu konuda edindiğim ve edineceğim bilgileri, insan hakları sorunlarını ve günümüzde temel hak olarak talep edilenleri değerlendirirken bu türden bilgileri kullanmamı sağlayan bir yol yordam kazandırdı bana bu eğitim. Zihinsel uğraşlarımı felsefe temelinde insan hakları sorunlarına yöneltmek, geleceğe olan merakımı da alevlendirmiş oldu. Günümüzün insan hakları problemlerinin yanı sıra şu an olan bitenlere bakarak gelecekte yaşanması muhtemel hak sorunlarına ve hatta insan varlığının dönüşümü ve bunun da insan hakları düşüncesinde yaratabileceği değişiklikler üzerine de düşünmeye başladım”.

NOT: Bu haber, 12 Aralık 2023 tarihinde [www.gazeteduvar.com.tr’de](http://www.gazeteduvar.com.tr/de) yayınlanmıştır. <https://gazeteduvar.com.tr/bildirgenin-75-yilinda-insan-haklari-sorunlari-tartisildi-haber-1653245>